Μυρτώ Δραγώ να-Μονάχου

Ηθική και βιοηθική (απόσπασμα)

... Ο κόσμος μας με τους ανθρώπους του, όπως τον βρήκαμε και τον ξέρουμε, μπορεί να μην είναι ο άριστος, ίσως ούτε ο καλλίτερος δυνατός. Έχει ειπωθεί πως οι φιλόσοφοι πρέπει να τον αλλάξουν. Να τον αλλάξουν ίσως ηθικά και κοινωνικά αυτό τον οικείο, τον γνώριμο κόσμο που παραλάβαμε για να κληροδοτήσουμε στα παιδιά μας. Ο κόσμος όμως που θα μπορούσε να προκύψει αν η αναπαραγωγική κλωνοποίηση και μάλιστα με γενετικές μεταλλάξεις και ευγονικά κριτήρια έμπαινε στη ζωή των παιδιών και των εγγονών μας θα ήταν ένας κόσμος ξένος και ανοίκειος ένας «γενναίος καινούργιος κόσμος» έρμαιο σε αυθαίρετες ανθρώπινες επιλογές και φαουστικές τεχνογνωσιακές φιλοδοξίες. Η ευθύνη της γενιάς μας είναι τεράστια. Μπορεί ίσως να αποφασίζει κάποιος ακόμη και αυτοκαταστροφικά για τον εαυτό του, όχι όμως για την ανθρωπότητα και τις μελλοντικές γενιές. Η βιοηθική δεν λειτουργεί ως νέα Ιερά Εξέταση αλλά στο πρόβλημα αυτό ο ρόλος της είναι καταλυτικός. Η βιοηθική δεν αντιμάχεται την επιστημονική έρευνα. Παίρνει την επιστήμη πολύ στα σοβαρά. Στο όνομα όμως της ανθρώπινης αξίας υψώνει ως ανάχωμα σε τυχόν αλαζονικά και αστόχαστα οράματα της γενετικής μηχανικής, της «ανθρωπογονίας» και της «ανθρωποτεχνικής» την «αρχή της ευθύνης».

Η βιοηθική λειτουργεί θεωρητικά και πρακτικά. Φωτίζει τα προβλήματα, φέρνει τον επιστήμονα και τεχνοκράτη ενώπιον των ευθυνών τους και δείχνει τι το πολύ ανθρώπινο

διακυβεύεται με τις παρεμβάσεις τους, χαράζοντας ενίοτε κάποιες κατευθυντήριες γραμμές. Η βιοηθική επεμβαίνει μόνο όταν τα επιτεύγματα της επιστήμης και της τεχνολογίας απειλούν την ακεραιότητα και την αξιοπρέπεια του ανθρώπου, όταν παραβιάζονται θεμελιώδη δικαιώματά του και γενικά όταν απειλείται όχι μόνο η ποιότητα της ζωής αλλά και η ίδια η ζωή και μάλιστα και των μελλοντικών γενεών. Χωρίς να διαπνέεται από αντι-επιστημονικό και αντι-τεχνοκρατικό πνεύμα ή να αντι- στρατεύεται από νοσηρή κινδυνοφοβία την ελευθερία της έρευνας, έρχεται η βιοηθική να θέσει ορισμένα όρια στην ανεξέλεκτη πορεία της βιοτεχνολογίας όπου αυτή δεν αποβαίνει τελικά προς όφελος του ανθρώπου ως ανθρώπου και όπου ο άνθρωπος δεν αντιμετωπίζεται ως αυτοσκοπός αλλά ως μέσον. Δεν έρχεται η βιοηθική να σταματήσει την πρόοδο, αλλά να υποδείξει τις ασφαλιστικές δικλείδες που θα διασφαλίσουν τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, αυτονομίας και αξιοκρατικής συμβίωσης χωρίς να παραβλέπει τις θετικές ενέργειες των τεχνοεπιστημών για την άρση της γενετικής αδικίας.

Πολλές φορές, όταν κυρίως διαφαίνεται ότι η γενετική μηχανική έρχεται να «παίξει τον Θεό», να υποκαταστήσει τη φύση ή με τα επιτεύγματα της να θέσει σε κίνδυνο την ανθρώπινη φύση, δίνεται η εντύπωση ότι το ηθικό ανάγεται σε τελευταία ανάλυση στο φυσικό ή το φυσιολογικό (normal). Καταρχήν η γενετική μηχανική ακόμη και στη διαβόητη περίπτωση της κλωνοποίησης, δεν δημιουργεί ζωή από το μηδέν, απλώς ανασυνθέτει δεδομένο γενετικό υλικό. Η τερατογένεση της λογοτεχνίας είναι ίσως υπερβολικά αποτρεπτική, αλλά η «θετική» ευγονική οπωσδήποτε δεν έχει επίγνωση ορίων. Ο ηθικός λόγος ωστόσο είναι λόγος κανονιστικός (normative), δεοντοκρατικός, και το μεγάλο πρόβλημα της ηθικής και της αξιολογίας είναι η μετάβαση από την περιγραφική γλώσσα στην κανονιστική, από τον κόσμο των γεγονότων, της γυμνής φύσης, στον κόσμο των αξιών, από το «είναι» στο «πρέπε». Έτσι, δεν κηρύσσει η βιοηθική ως ηθική μια κάποια ρουσοϊκού ή ρομαντικού τύπου «επιστροφή στη φύση», γιατί ο όρος φύση ήταν ήδη από την εποχή των προσωκρατικών φυσιολόγων αμφίσημος. Ο κόσμος της φύσης ως τυφλής δύναμης μπορεί ίσως να ενδιαφέρει την ηθολογία έστω και την κοινωνιοβιολογία αλλά όχι την ηθική καθαυτή ως απότοκο της ελευθερίας που αποβλέπει στο ευ ζην. Οτιδήποτε λοιπόν έρχεται να βελτιώσει την ανθρώπινη κατάσταση δεν είναι καταρχήν ύποπτο. Γίνεται ύποπτο από τις, έστω μακροπρόθεσμα, επιβλαβείς για τον άνθρωπο και το οικοσύστημα συνέπειές του. Ο άνθρωπος ως ελευθερία, ορθολογικότητα και δημιουργικότητα προχώρησε με την επιστήμη και την τεχνική πέρα από τη φύση στον πολιτισμό και στον «ηθικό θεσμό της ζωής». Μια έκκληση στη φύση λοιπόν κηρύσσει ίσως μια «συμφωνία με τη φύση» στη στωική έννοια, όπου όμως το «κατά φύσιν» ανάγεται στο «κατά λόγον και κατ' αρετήν ζην». Ακριβώς επειδή ο ηθικός θεσμός της ζωής επιβάλλει αυτοπεριορισμούς και ενδιαφέρον για τον άλλο, αναγνώριση της ανθρώπινης αξίας και σεβασμό των δικαιωμάτων του ατόμου στη ζωή και στο σώμα του, φέρνει η βιοηθική τους θεράποντες της επιστήμης και της τεχνολογίας ενώπιον των ευθυνών τους, απαιτεί ένα «λόγον διδόναι» και τους κάνει να αναρωτηθούν όχι πια για τα μέσα αλλά για τους σκοπούς τους. Επιβάλλει τον αυτοέλεγχο στον προμηθεϊκό

τους ενθουσιασμό ξαναθυμίζοντας τον άνθρωπο, αποδέκτη των επιστημοτεχνικών επιτευγμάτων, ως «μέτρον απάντων χρημάτων».

ΠΗΓΗ:

https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/sas/article/view/715